

YURIDIK FANLAR AXBOROTNOMASI

ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК

REVIEW OF LAW SCIENCES

huquqiy ilmiy-amaliy jurnal

правовой научно-практический журнал

legal scientific-practical journal

2025-yil 4-son

VOLUME 9 / ISSUE 4 / 2025

DOI: 10.51788/TSUL.ROLS.2025.9.4

ISSN 2181-919X

E-ISSN 2181-1148

DOI: 10.51788/TSUL.ROLS

Crossref
Content
Registration

MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

"Yuridik fanlar axborotnomasi – Вестник юридических наук – Review of law sciences" huquqiy ilmiy-amaliy jurnali O'zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2020-yil 22-dekabrda 0931-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatidan o'tkazilgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro'yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko'paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Nashr bo'yicha mas'ul:

O. Choriyev

Muharrirlar:

Y. Yarmolik, Y. Mahmudov,
E. Mustafayev, K. Abduvaliyeva,
F. Muhammadiyeva, M. Sharifova,
Sh. Beknazarova, E. Sharipov

Musahhih:

M. Tursunov

Texnik muharrir:

U. Sapayev

Dizayner:

D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahar,
Sayilgoh ko'chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: review.tsul.uz

E-mail: reviewjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1385.

Nashriyot litsenziyasi

№ 174625, 29.11.2023-y.

Jurnal 2025-yil 24-dekabrda
bosmaxonaga topshirildi.
Qog'oz bichimi: A4.
Shartli bosma tabog'i: 19,7
Adadi: 100. Buyurtma: № 210.

Bosmaxona litsenziyasi

29.11.2023 № 174626

TDYU bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko'chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

TAHRIR HAY'ATI

BOSH MUHARRIR

B. Xodjayev – Toshkent davlat yuridik universiteti rektori, yuridik fanlar doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI

Z. Esanova – Toshkent davlat yuridik universiteti ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor, yuridik fanlar doktori, professor

MAS'UL MUHARRIR

O. Choriyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Tahririy-nashriyot bo'limi boshlig'i

TAHRIR HAY'ATI A'ZOLARI

Y. Kanyazov – Adliya vazirligi huzuridagi Yuridik kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti direktori, yuridik fanlar nomzodi

J. Tashkulov – Fanlar akademiyasi Davlat va huquq instituti bo'lim boshlig'i, yuridik fanlar doktori, professor

U. To'xtasheva – Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi direktori o'rinbosari, yuridik fanlar doktori, professor

M. Yasan – Balikesir universiteti Huquq fakulteti professori (Turkiya)

S. Ma'mun – Islam Negeri universiteti o'qituvchisi (Indoneziya)

Sh. Asadov – O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi Davlat tuzilishi va boshqaruvining huquqiy asoslari kafedrasini professori, yuridik fanlar doktori

I. Ergashev – Toshkent davlat yuridik universiteti Ta'lim sifatini nazorat qilish bo'limi boshlig'i, yuridik fanlar doktori, professor

J. Nematov – Toshkent davlat yuridik universiteti Ma'muriy va moliya huquqi kafedrasini professori, yuridik fanlar doktori

M. Aminjonova – O'zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi Qonunchilik ijrosi ustidan nazoratni tashkil etish kafedrasini dotsenti, yuridik fanlar doktori

M. Rahimov – Toshkent davlat yuridik universiteti Mehnat huquqi kafedrasini dotsenti, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

I. Djurayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Sud, huquqni muhofaza qiluvchi organlar va advokatura kafedrasini mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

O. Narzullayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Ekologiya huquqi kafedrasini professori, yuridik fanlar doktori

F. Maxmudov – Adliya vazirligi huzuridagi Yuridik kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti direktori o'rinbosari, yuridik fanlar doktori, dotsent

M. Qodirova – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat-protsessual huquqi kafedrasini dotsenti, yuridik fanlar doktori

I. Yakubova – Toshkent davlat yuridik universiteti Intellektual mulk huquqi kafedrasini dotsenti, yuridik fanlar doktori

A. Muxamedjanov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va inson huquqlari kafedrasini professori, yuridik fanlar doktori

N. Niyazova – Toshkent davlat yuridik universiteti O'zbek tili va adabiyoti kafedrasini professori v.b., pedagogika fanlari nomzodi

**УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

Правовой научно-практический журнал «Вестник юридических наук – Yuridik fanlar axborotnomasi – Review of Law Sciences» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 22 декабря 2020 года с удостоверением № 0931.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:
О. Чориев

Редакторы:

Е. Ярмолик, Й. Махмудов,
Э. Мустафаев, К. Абдувалиева,
Ф. Мухаммадиева, М. Шарифова,
Ш. Бекназарова, Э. Шарипов

Корректор:

М. Турсунов

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: review.tsul.uz

E-mail: reviewjournal@tsul.uz

Подписной индекс: 1385.

Издательская лицензия

от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию
24.12.2025.

Формат бумаги: А4.

Усл. п. л. 19,7. Тираж: 100 экз.

Номер заказа: 210.

Лицензия типографии

от 29.11.2023 № 174626.

Отпечатано в типографии

Ташкентского государственного
юридического университета.

100047, г. Ташкент, ул. Сайилгох, дом 37.

© Ташкентский государственный
юридический университет

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

Б. Ходжаев – ректор Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

З. Эсанова – проректор Ташкентского государственного юридического университета по научной работе и инновациям, доктор юридических наук, профессор

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

О. Чориев – начальник редакционно-издательского отдела Ташкентского государственного юридического университета

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЛЕГИИ

Е. Канязов – директор Института переподготовки и повышения квалификации юридических кадров при Министерстве юстиции, кандидат юридических наук

Ж. Ташкулов – заведующий отделом Института государства и права Академии наук, доктор юридических наук, профессор

У. Тухташева – заместитель директора Агентства по противодействию коррупции Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

М. Ясан – профессор юридического факультета Университета Балыкесир (Турция)

С. Маъмун – преподаватель Исламского государственного университета (Индонезия)

Ш. Асадов – профессор кафедры правовых основ государственного устройства и управления Академии государственной политики и управления при Президенте Республики Узбекистан, доктор юридических наук

И. Эргашев – начальник отдела контроля качества образования Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Ж. Нематов – профессор кафедры административного и финансового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

М. Аминжонов – доцент кафедры организации контроля за исполнением законодательства Правоохранительной академии Республики Узбекистан, доктор юридических наук

М. Рахимов – доцент кафедры трудового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

И. Джураев – заведующий кафедрой суда, правоохранительных органов и адвокатуры Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

О. Нарзуллаев – профессор кафедры экологического права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Ф. Махмудов – заместитель директора Института переподготовки и повышения квалификации юридических кадров при Министерстве юстиции, доктор юридических наук, доцент

М. Кодирова – доцент кафедры уголовно-процессуального права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

И. Якубова – доцент кафедры права интеллектуальной собственности Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Мухамеджанов – профессор кафедры международного права и прав человека Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Н. Ниязова – и. о. профессора кафедры узбекского языка и литературы Ташкентского государственного юридического университета, кандидат педагогических наук

**FOUNDER: TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF LAW**

“Yuridik fanlar axborotnomasi – Вестник юридических наук – Review of law sciences” legal scientific-practical journal was registered by Press and Information Agency of Uzbekistan on December 22, 2020, with certificate number 0931.

The journal is included in the list of journals of the Supreme Attestation Commission under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan. Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of materials of the journal are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:

O. Choriev

Editors:

Y. Yarmolik, Y. Makhmudov,
E. Mustafaev, K. Abduvalieva,
F. Mukhammadieva, M. Sharifova,
Sh. Beknazarova, E. Sharipov

Proofreader:

M. Tursunov

Technical editor:

U. Sapaev

Designer:

D. Rajapov

Publishing department address:

100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: review.tsul.uz

E-mail: reviewjournal@tsul.uz

Subscription index: 1385.

Publishing license

№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 24.12.2025.

Paper size: A4.

Cond.p.f: 19,7.

Units: 100. Order: № 210.

Printing house license

№ 174626, 29.11.2023.

Published in the Printing house of
Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city, Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD
EDITOR-IN-CHIEF

B. Xodjaev – Rector of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

DEPUTY EDITOR

Z. Esanova – Deputy Rector for Scientific Affairs and and Innovations of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

EXECUTIVE EDITOR

O. Choriev – Head of the Publishing Department of Tashkent State University of Law

MEMBERS OF EDITORIAL BOARD

Y. Kanyazov – Director of the Institute for Retraining and Advanced Training of Legal Personnel under the Ministry of Justice, Candidate of Legal Sciences

J. Tashkulov – Head of the Department of the Institute of State and Law of the Academy of Sciences, Doctor of Law, Professor

U. Tuxtasheva – Deputy Director of the Anti-Corruption Agency, Doctor of Law, Professor

M. Yasan – Professor of the Faculty of Law, Balikesir University (Turkey)

S. Ma'mun – Lecturer at Universitas Islam Negeri (Indonesia)

Sh. Asadov – Professor of the Department of Legal Foundations of State Structure and Administration of the Academy of Public Policy and Administration under the President of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law

I. Ergashev – Head of the Department of Education Quality Control of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

J. Nematov – Professor of the Department of Administrative and Financial Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

M. Aminjonova – Associate Professor of the Department of Organization of Control over the Execution of Legislation of the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law

M. Rahimov – Associate Professor of the Department of Labor Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

I. Djuraev – Head of the Department of Court, Law Enforcement Agencies and Advocacy of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

O. Narzullaev – Professor of the Department of Environmental Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

F. Makhmudov – Deputy Director of the Institute for Retraining and Advanced Training of Legal Personnel under the Ministry of Justice, Doctor of Law, Associate Professor

M. Qodirova – Associate Professor of the Department of Criminal Procedure Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

I. Yakubova – Associate Professor of the Department of Intellectual Property Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Mukhamedjanov – Professor of the Department of International Law and Human Rights of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

N. Niyazova – Acting Professor of the Department of Uzbek Language and Literature of Tashkent State University of Law, Candidate of Pedagogical Sciences

MUNDARIJA

12.00.01 – DAVLAT VA HUQUQ NAZARIYASI VA TARIXI. HUQUQIY TA'LIMOTLAR TARIXI

11 HAYITOV SHERZOD RAXMATULLAYEVICH

Eksperimental huquqiy rejimlarni loyihalashtirish: nazariy-huquqiy tahlil

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI.
XALQARO XUSUSIY HUQUQ

19 MASKAYEVA NATALYA GENNADYEVNA

Polsha Respublikasining “Insofsiz raqobatga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi qonunida tegishli mazmun va belgilangan shakldagi xabarnoma taqdim etish talabi

35 ESHONQULOV JAVOXIR FAZLIDDINOVICH

Raqamli bozorda iqtisodiy konsentratsiya tushunchasi va uni huquqiy aniqlash muammolari

53 ALLAKULIYEV MIRJALOL DAVRONBEKOVICH

Raqamli platformalar operatorlarining foydalanuvchi kontenti uchun delikt javobgarligi

12.00.06 – TABIIY RESURSLAR HUQUQI. AGRAR HUQUQ. EKOLOGIK HUQUQ

69 OTAMIRZAYEV OYBEK MURODULLO O‘G‘LI

Yerosti suvlari bilan bog‘liq qonunchilikni takomillashtirish masalalari

77 RAXMATOVA DILAFRUZ IXTIYOR QIZI, SAYFULLAYEV FERUZ BOTIR O‘G‘LI

Elektron chiqindilarning huquqiy tushunchasi

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

90 KARAKETOVA DILNOZA YULDASHEVNA

Jinoyat subyektining jins bilan bog‘liq fakultativ belgilari

99 NURMANOV XOLBEK RAHMATILLA O‘G‘LI

Jinoyat subyekti sifatida sun‘iy intellekt javobgarligi masalasi

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA SUD
EKSPERTIZASI

108 DJURABAYEV RUSTAM TURABBAYEVICH

Jamoat xavfsizligini ta‘minlashda qidirilayotgan jinoyatchilarni ushlashning taktik xususiyatlari

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

119 INOYATOV NODIRBEK XAYITBOY O‘G‘LI

Sun‘iy intellektning huquqiy maqomi masalasiga qiyosiy yondashuv: Yevropa Ittifoqi va O‘zbekiston tajribasi

12.00.13 – INSON HUQUQLARI

130 NOSIROVA MARJONA NEGMAT QIZI

Inson huquqlari sohasida nodavlat notijorat tashkilotlarining huquqiy va ijtimoiy faolligi

141 XUDAYBERDIYEVA MAFTUNA ZAFAR QIZI

Bolalar huquqlarining milliy va xalqaro huquqiy tizimdagi o‘rni: O‘zbekiston Respublikasi misolida nazariy-amaliy tahlil

12.00.14 – HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASI. JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA’MINLASH.
PROBATSIIYA FAOLIYATI

153 **XO’JAMBERDIYEV FARRUX KOMILOVICH**

Fransiyaning jamoat xavfsizligini ta’minlash modeli: institutsional-huquqiy tahlil va O’zbekistonda
qo’llash istiqbollari

167 **AZIMOV HAKIMALI IMOMOVICH**

Konstitutsiya – inson qadri, huquq va erkinliklarining mustahkam huquqiy kafolati

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.01 – ТЕОРИЯ И ИСТОРИЯ ГОСУДАРСТВА И ПРАВА. ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ

11 ХАИТОВ ШЕРЗОД РАХМАТУЛЛАЕВИЧ

Проектирование экспериментальных правовых режимов: теоретико-правовой анализ

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО. СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

19 МАСКАЕВА НАТАЛЬЯ ГЕННАДЬЕВНА

Требование о предоставлении уведомления соответствующего содержания и надлежащей формы в Законе Республики Польша «О борьбе с недобросовестной конкуренцией»

35 ЭШОНКУЛОВ ЖАВОХИР ФАЗЛИДДИНОВИЧ

Понятие экономической концентрации на цифровом рынке и проблемы её правового определения

53 АЛЛАКУЛИЕВ МИРЖАЛОЛ ДАВРОНБЕКОВИЧ

Деликтная ответственность операторов цифровых платформ за пользовательский контент

12.00.06 – ПРИРОДОРЕСУРСНОЕ ПРАВО. АГРАРНОЕ ПРАВО. ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ПРАВО

69 ОТАМИРЗАЕВ ОЙБЕК МУРОДУЛЛО УГЛИ

Проблемы совершенствования законодательства, связанного с подземными водами

77 РАХМАТОВА ДИЛАФРУЗ ИХТИЁР КИЗИ, САЙФУЛЛАЕВ ФЕРУЗ БОТИР УГЛИ

Юридическое понятие электронных отходов

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

90 КАРАКЕТОВА ДИЛНОЗА ЮЛДАШЕВНА

Факультативные признаки субъекта преступления, обусловленные полом

99 НУРМАНОВ ХОЛБЕК РАХМАТИЛЛА УГЛИ

Вопрос ответственности искусственного интеллекта как субъекта преступления

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА. ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЕ ПРАВО. СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

108 ДЖУРАБАЕВ РУСТАМ ТУРАББАЕВИЧ

Тактические особенности задержания разыскиваемых преступников при обеспечении общественной безопасности

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

119 ИНОЯТОВ НОДИРБЕК ХАЙИТБОЙ УГЛИ

Сравнительный подход к вопросу правового статуса искусственного интеллекта: опыт Европейского союза и Узбекистана

12.00.13 – ПРАВА ЧЕЛОВЕКА

130 НОСИРОВА МАРЖОНА НЕГМАТ КИЗИ

Правовая и социальная активность негосударственных некоммерческих организаций в области прав человека

141 ХУДАЙБЕРДИЕВА МАФТУНА ЗАФАР КИЗИ

Роль прав детей в национальной и международной правовой системе: теоретико-практический анализ на примере Республики Узбекистан

12.00.14 – ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ ПРЕСТУПНОСТИ. ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОБЩЕСТВЕННОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ. ПРОБАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

153 **ХУЖАМБЕРДИЕВ ФАРРУХ КОМИЛОВИЧ**

Модель обеспечения общественной безопасности Франции: институционально-правовой анализ и
перспективы применения в Узбекистане

167 **АЗИМОВ ХАКИМАЛИ ИМОМОВИЧ**

Конституция – надёжная правовая гарантия достоинства человека, его прав и свобод

CONTENTS

12.00.01 – THEORY AND HISTORY OF STATE AND LAW. HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

- 11 **HAYITOV SHERZOD RAKHMATULLAEVICH**
Designing of experimental legal regimes: theoretical and legal analysis

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

- 19 **MASKAEVA NATALYA GENNADYEVNA**
The requirement to submit a notification of appropriate content and subject form under the law of the Republic of Poland “on combating unfair competition”
- 35 **ESHONKULOV JAVOKHIR FAZLIDDINOVICH**
The concept of economic concentration in the digital market and the challenges of its legal definition
- 53 **ALLAKULIEV MIRJALOL DAVRONBEKOVICH**
Tort liability of digital platform operators for user content

12.00.06 – THE LAW OF NATURAL RESOURCES. AGRARIAN LAW. ENVIRONMENTAL LAW

- 69 **OTAMIRZAEV OYBEK MURODULLO UGLI**
Issues of improving legislation related to groundwater
- 77 **RAKHMATOVA DILAFRUZ IKHTIYOR KIZI, SAYFULLAEV FERUZ BOTIR UGLI**
The legal concept of electronic waste legal concept of electronic waste

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

- 90 **KARAKETOVA DILNOZA YULDASHEVNA**
Gender-related facultative characteristics of the crime subject
- 99 **NURMANOV KHOLBEK RAHMATILLA UGLI**
The issues of liability of artificial intelligence as a subject of crime

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND FORENSIC EXPERTISE

- 108 **DJURABAEV RUSTAM TURABBAEVICH**
Tactical features of apprehending wanted criminals in ensuring public safety

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

- 119 **INOYATOV NODIRBEK KHAYITBOY UGLI**
Comparative approach to the legal status of artificial intelligence: the experience of the European Union and Uzbekistan

12.00.13 – HUMAN RIGHTS

- 130 **NOSIROVA MARJONA NEGMAT KIZI**
Legal and social activity of non-governmental non-profit organizations in the field of human rights
- 141 **KHUDAYBERDIYEVA MAFTUNA ZAFAR KIZI**
The role of children’s rights in national and international legal systems: a theoretical and practical analysis based on the example of the Republic of Uzbekistan

12.00.14 – CRIME PREVENTION. ENSURING PUBLIC SAFETY. PROBATION ACTIVITY

153 **KHUJAMBERDIYEV FARRUKH KOMILOVICH**

The model of ensuring public security in France: institutional-legal analysis and prospects for application in Uzbekistan

167 **AZIMOV HAKIMALI IMOMOVICH**

The Constitution – a strong legal guarantee of human dignity, rights, and freedoms

Kelib tushgan / Получено / Received: 29.10.2025
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 11.12.2025
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 24.12.2025

DOI: 10.51788/tsul.rols.2025.9.4./XXYE4450

UDC: 340.11(045)(575.1)

EKSPERIMENTAL HUQUQIY REJIMLARNI LOYIHALASHTIRISH: NAZARIY-HUQUQIY TAHLIL

Hayitov Sherzod Raxmatullayevich,
Toshkent davlat yuridik universiteti
Davlat va huquq nazariyasi
kafedrası professori v.b.,
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori
ORCID: 0000-0003-3804-7210
e-mail: xayitov085@mail.ru

Annotatsiya. Mazkur maqolada zamonaviy yondashuv asosida huquq ijodkorligi jarayonida so'nggi yillarda jadal rivojlanayotgan usullardan biri – eksperimental huquqiy rejimlar (EHR)ning nazariy mohiyati, ularni qo'llash mexanizmlari hamda qo'llashning afzallik va kamchiliklari ilmiy asosda yoritib berilgan. Shuningdek, maqolada eksperimental huquqiy rejimlar (EHR)ning qonun ustuvorligi, tenglik va huquqiy aniqlik tamoyillariga ta'siri tahlil qilingan. Muallif rus va xorijlik huquqshunolar fikrlariga tayangan holda, EHRlarning huquqiy va metodologik asoslarini yaratish zarurligini asoslaydi. Xususan, huquqiy eksperimentning huquq tizimidagi o'rni, uning siyosiy-huquqiy shartlari, loyihalash va baholash bosqichlari, xalqaro va milliy tajribalar tahlil etilgan. Bundan tashqari, maqolada eksperimental huquqiy rejimlar huquqiy aniqlik, tenglik va adolat tamoyillariga xavf solishi mumkinmi, degan masala ham o'rganilgan. Chunki EHR doirasida ishtirok etuvchi subyektlarning huquqiy maqomi o'zgarib, ular ma'lum huquqiy imtiyozlarga ega bo'ladi, natijada boshqa subyektlar esa umumiy qoidalar ta'siri ostida qoladi. Aynan ushbu holatni ayrim tadqiqotchilar adolat va tenglik tamoyillariga zid deb baholaydi. Shuningdek, maqolada ilmiy xulosalar hamda milliy qonunchilikni takomillashtirishga qaratilgan amaliy takliflar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: eksperimental huquqiy rejimlar, tajriba, huquqiy eksperiment, huquq ijodkorligi, qonun ustuvorligi, qonun hujjatlari, qonun loyihasi, me'yoriy-huquqiy hujjatlarning ta'sirini baholash, tenglik

ПРОЕКТИРОВАНИЕ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНЫХ ПРАВОВЫХ РЕЖИМОВ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ

Хаитов Шерзод Рахматуллаевич,
доктор философии по юридическим наукам,
и. о. профессора кафедры «Теория государства и права»
Ташкентского государственного юридического университета

Аннотация. В данной статье на основе современного подхода освещается теоретическая сущность одного из наиболее динамично развивающихся в последние годы методов в процессе правотворчества – экспериментальных правовых режимов, а также механизмы их применения, преимущества и недостатки использования. В статье анализируется

влияние экспериментальных правовых режимов на принципы верховенства права, равенства и правовой определённости. Опираясь на взгляды российских и зарубежных правоведов, автор обосновывает необходимость формирования правовых и методологических основ экспериментальных правовых режимов. В частности, исследуются место правового эксперимента в правовой системе, его политико-правовые предпосылки, этапы проектирования и оценки, а также международный и национальный опыт. Кроме того, в статье рассматривается вопрос о том, могут ли экспериментальные правовые режимы создавать риски для принципов правовой определённости, равенства и справедливости. Это связано с тем, что в рамках экспериментальных правовых режимов правовой статус участвующих субъектов изменяется, они получают определённые правовые льготы, в то время как другие субъекты продолжают находиться под действием общих правил. Именно данное обстоятельство рядом исследователей оценивается как противоречащее принципам справедливости и равенства. В завершение статьи сформулированы научные выводы и выдвинуты практические предложения, направленные на совершенствование национального законодательства.

Ключевые слова: экспериментальные правовые режимы, эксперимент, правовой эксперимент, правотворчество, верховенство права, законодательство, законопроект, оценка воздействия нормативно-правовых актов, равенство

DESIGNING OF EXPERIMENTAL LEGAL REGIMES: THEORETICAL AND LEGAL ANALYSIS

Hayitov Sherzod Rakhmatullaevich,

Acting Professor of the Department of Theory of State and Law,
Tashkent State University of Law,
Doctor of Philosophy (PhD) in Law

Abstract. In this article, based on a modern approach, the theoretical essence of one of the rapidly developing methods of lawmaking in recent years – experimental legal regimes (EHR), the mechanisms of their application, as well as the advantages and disadvantages of their application, are scientifically substantiated. The article also analyzes the impact of experimental legal regimes (EHR) on the principles of the rule of law, equality, and legal certainty. The author, based on the opinions of Russian and foreign lawyers, substantiates the need to create a legal and methodological basis for EHRs. In particular, the role of the legal experiment in the legal system, its political and legal conditions, the stages of design and evaluation, and international and national experience are analyzed. In addition, the article examines whether experimental legal regimes can pose a threat to the principles of legal certainty, equality, and justice. Because the legal status of entities participating in the EHR changes, they receive certain legal privileges, and as a result, other entities are subject to the general rules. It is this situation that some researchers consider contrary to the principles of justice and equality. The article also presents scientific conclusions and practical proposals aimed at improving national legislation.

Keywords: experimental legal regimes, experiment, legal experiment, lawmaking, rule of law, legislation, draft law, impact assessment of regulatory legal acts, equality

Kirish

Yangi texnologiyalar va g'oyalarning paydo bo'lishi butun huquqiy tizimlar rivojida yangicha yondashuv va usullardan foydalanish tendensiyalarini yuzaga keltirishi

ko'plab omillarga bog'liq holda kechadigan tabiiy jarayondir. Huquq ijodkorlarining yangi innovatsiyalarga moslashgan holda faoliyat olib borishi, shuningdek, yangi usul va yondashuvlarni sinovdan o'tkazishi zamon

talablaridan biridir. So'nggi o'n yil davomida huquq ijodkorligi, davlat mexanizmi va boshqaruvi sohasida innovatsion yondashuvlardan biri sifatida eksperimental huquqiy rejimlar, jumladan, ularning bir turi bo'lgan "Regulatory Sandbox" (Banerjee & Duflo, 2009) faol muhokama qilinib, amaliyotda keng qo'llanmoqda. Mazkur rejimlar, ayniqsa, raqamli texnologiyalar, fintex va biotexnologiyalar kabi sohalarda innovatorlarga yangi g'oyalarni "nazorat qilinadigan va xavfsiz muhitda" sinovdan o'tkazish imkonini bermoqda (Baldwin, 2010).

Zamonaviy huquq tizimlarida innovatsiyalarni huquqiy jihatdan tartibga solish masalasi dolzarb muammolardan biri bo'lib qolmoqda. Jamiyatning ijtimoiy, iqtisodiy va texnologik sohalardagi tezkor o'zgarishlari huquq ijodkorligining ham zamon talabiga mos bo'lishini taqozo etmoqda. Ana shu sharoitda huquqshunoslar va siyosatchilar tomonidan eksperimental huquqiy rejimlar (EHR) tushunchasi ilgari surilmoqda (Conseil d'État, 2019).

Metodlar

Maqolada tahlil va sintez, mantiqiy, tizimli va tarixiy usullar kabi atrofdagi dunyoni tushunishning umumiy ilmiy usullari, shuningdek, qiyosiy huquqiy, rasmiy huquqiy usul kabi xususiy huquqiy usullar qo'llanadi.

Natijalar

EHRlar yangi g'oyalar va innovatsiyalarni huquqiy normalarda aks ettirishdan oldin uning samaradorligi va huquqiy ta'sirini maxsus, cheklangan vaqt va makonda, "huquqiy maydonda" sinab ko'rishni nazarda tutadi. Bu jarayon ko'pincha "qonunchilik laboratoriyasi" deb ham ataladi (Cuttino, 2021). Eksperimental huquqiy rejimlar, odatda, umumiy qoidalar va tartibdan muayyan hudud, vaqt bilan chekinish shaklida namoyon bo'ladi (Druckman et al., 2011). Bu degani – muayyan hudud va muddat ichida umumiy tartibdan boshqa huquqiy rejim qo'llanishi, uning samaradorligini sinovdan o'tkazish jarayonidir. Fransiya Davlat Kengashi (Con-

seil d'État)ning 2019-yilgi yillik hisobotida ma'lum qilinishicha, eksperimental huquqiy rejim – bu belgilangan muddat davomida muayyan huquqiy qoidalardan vaqtinchalik chetga chiqish orqali yangi huquqiy yechimlar sinab ko'rish usulidir (Mousmouti, 2019).

Ammo olimlar o'rtasida eksperimental huquqiy rejimga nisbatan turli yondashuvlar mavjud. Bir guruh olimlar EHRlarni huquq ijodkorligi jarayonida samarali va ilmiy asoslangan, sinalgan qarorlar qabul qilish uchun muhim zarur vosita sifatida baholaydi (Radaelli & de Francesco, 2010). Ularning fikricha, eksperimental huquqiy rejimni qo'llash davlatga yangi startap va innovatsiyalarni nisbatan xatarsiz tarzda sinab ko'rish imkonini beradi (Van Gestel & de Poorter, 2016).

Yana bir guruh huquqshunos olimlar (Mausoti, Xabrieval, Baxin) eksperimental huquqiy rejimlar bir qator huquqiy tamoyillarga zid kelishi orqali ularning mavjudligiga tahdid solishini ta'kidlaydilar (Ranchordás & van Klink, 2020). Xususan, qonuniylik, tenglik hamda huquqiy aniqlik prinsiplari shular jumlasidandir. Olimlarning fikriga ko'ra, turli subyektlarning har xil huquqiy sharoitlarda faoliyat yuritishi adolat tamoyiliga ziddir. Shu sababli eksperimental huquqiy rejimlar faqat aniq belgilangan huquqiy va puxta metodologik asoslar bilan ta'minlangandagina samarali bo'lishi va amaliyotda qo'llanishi mumkin.

Eksperimental huquqiy rejim (EHR) – bu huquqiy tizimda muayyan sohada yangi me'yoriy yechimlarni sinovdan o'tkazish uchun yaratiladigan vaqtinchalik huquqiy maydondir. Uning asosiy xususiyati amaldagi qonunchilikning barqaror normalaridan vaqtinchalik chetlanish va yangicha mexanizmlarni tekshirish imkoniyatidir.

Rossiya Federatsiyasining 2020-yil 31-iyuldagi "Raqamli innovatsiyalar sohasida eksperimental huquqiy rejimlar to'g'risi"dagi Federal qonuni EHR "raqamli innovatsiyalar sohasida yangi huquqiy yechimlarni aprobat siya qilish uchun maxsus huquqiy rejim" sifatida belgilangan.

Mamlakatimizda EHR instituti hali to'liq huquqiy normalar, qonun shaklida joriy etilmagan bo'lsa-da, ayrim sohalarda, masalan, fintex va raqamli iqtisodiyotga oid Prezident farmonlarida huquqiy eksperiment elementlari mavjud.

Huquqshunos olimlar EHR tushunchasini turlicha izohlaydi.

Pozitivistlar EHR – qonun ijodkorligini empirik asoslash vositasi deb hisoblasa, normativist olimlar esa (Mousmouti, Xabrieva) eksperimental huquqiy rejim – qonuniylik va tenglik prinsipiga tahdid solishi mumkin bo'lgan usul sifatida baholaydi.

Bizning fikrimizcha, EHR huquqiy innovatsiyalarning zarur laboratoriyasidir, ammo ular qat'iy huquqiy va metodologik filtrlarsiz amalga oshirilmasligi shart.

Ilmiy bahs, asosan, ikki nuqtayi nazarning qarama-qarshiligida namoyon bo'ladi:

EHR – innovatsiya va dalillarga asoslangan siyosiy-huquqiy islohotlar uchun zaruriy vositami?

Yoki EHR – huquqiy aniqlik, qonuniylik va tenglik prinsiplariga tahdidmi?

Ushbu ilmiy bahs huquqshunoslikda haligacha o'z yechimini uzil-kesil topmagan. Shuning uchun ham mazkur maqolada har ikki yondashuv tahlil qilinadi.

Qonuniylik prinsipiga ko'ra, eksperimental huquqiy rejimlarning eng muhim kamchiligi – bu ularning qonuniylik bilan uyg'unligi, mosligi masalasidir. Huquqiy tizimda qonun ustuvorligi tamoyili asosiy qadriyat hisoblanadi. Ammo eksperimental huquqiy rejimni qo'llash jarayonida aynan shu qoidadan vaqtinchalik chetga chiqishga to'g'ri keladi, jumladan, muayyan subyektlar uchun boshqalarnikidan farq qiladigan shart-sharoit, huquqiy maydon yaratilishi nazarda tutiladi.

Masalan, Fransiyada EHR faqat qonun darajasida joriy etilishi mumkin va uning muddati chegaralangan. Rossiya Federatsiyasining 2020-yilgi qonuniga ko'ra, raqamli innovatsiyalarni sinash uchun maxsus huquqiy

rejim 3 yildan oshmasligi kerak va parlament nazorati ostida amalga oshiriladi.

Eksperimental huquqiy rejimlar tenglik va adolat prinsiplari uchun ham muayyan xavf tug'dirishi mumkin. Chunki EHR doirasida ishtirok etuvchi subyektlarning huquqiy maqomi o'zgarib, ular ma'lum huquqiy imtiyozlarga ega bo'ladi. Boshqa subyektlar esa umumiy huquqiy qoidalar ta'siri ostida qoladi. Aynan shu holat ayrim olimlar tomonidan adolat va tenglik prinsiplari buzilishi sifatida baholanadi.

T.Y. Xabriyevaning fikricha, huquqiy eksperiment "huquqiy xavf"ni o'z ichiga oladi (Khabrieva, 2010), chunki u ijtimoiy munosabatlarda differensiyalashtirilgan huquqiy tartibni vujudga keltiradi. Biroq S.V. Baxinning ta'kidlashicha, bunday xavf-xatlarni minimallashtirish mumkin (Bakhin, 2015). Xususan, agar eksperimental huquqiy rejimning shartlari aniq va oshkora tarzda belgilansa hamda unda ishtirok etish har bir subyekt uchun ixtiyoriy bo'lsa, ushbu xavflarni sezilarli darajada kamaytirish mumkin.

Huquqiy aniqlik (legal certainty) – bu huquq ustuvorligi g'oyasining ajralmas qismidir. EHR joriy etilganda, uni o'tkazayotgan hudud, vaqt va huquqiy maydon vaqtinchalik va noaniq bo'lish ehtimoli doim mavjud.

Huquqshunos olim Mausmutining fikricha, agar EHR metodologik jihatdan to'g'ri yo'lga qo'yilmasa, uning natijalari huquqiy jihatdan ishonchsiz, samarasiz bo'lib qoladi. Van Gestel va De Porterlar esa EHR usulidan foydalanish, huquq ijodkorlari "dalillarga asoslangan" va aniqroq qarorlar qabul qiladi, deb hisoblaydi (Van Gestel & de Poorter, 2016).

Bizning fikrimizcha, eksperimental huquqiy rejimlarni huquq ustuvorligi, huquqiy aniqlik va adolat prinsiplari bilan ziddiyatda deb baholashdan ko'ra, ularni qat'iy belgilangan huquqiy hamda metodologik asoslar bilan ta'minlagan holda qo'llash maqsadga muvofiqdir. Yuqorida qayd etilgan talab va mezonlarga rioya etilgan taqdirda, EHRLar

orqali sifatli va amaliyotda sinalgan huquqiy normalar yaratish mumkin. Aks holda esa bunday rejimlar jamiyatda notenglik, adolatsizlik va huquqiy tizimga bo'lgan ishonchsizlikni keltirib chiqarishi ehtimoli mavjud.

Eksperimental huquqiy rejimlarning samaradorligi, avvalo, ularning to'g'ri metodologik asosga ega bo'lishiga bog'liq. Agar EHR ilmiy tadqiqotlarga xos mezonlarga mos tarzda rejalashtirilmasa, uning natijalari ishonchsiz bo'lib qoladi va o'zining huquqiy qiymatini yo'qotadi. Shu sababli EHRlarning o'tkazish jarayoni, metodologiyasi kamida to'rtta asosiy tarkibiy qismdan iborat bo'lishi lozim: 1) EHRlarni loyihalashtirish; 2) EHRlarning nazorat va ta'sir guruhlarini belgilab olish; 3) EHR natijalarni baholash mezonlari; 4) shaffoflik hamda huquqiy ishonchni ta'minlash bosqichlari.

EHRlarning loyihalashtirish bosqichi har qanday huquqiy eksperimentning muhim poydevori hisoblanadi. Unda quyidagilar belgilanishi shart:

- EHRni o'tkazishdan ko'zlangan maqsad aniqlashtirilishi (ya'ni eksperiment qaysi huquqiy muammoni hal etishga qaratilgan?);

- oldinga surilayotgan faraz (gipoteza), ya'ni qanday o'zgarish huquqiy yoki iqtisodiy samara keltiradi, degan ilmiy faraz ilgari surilmoqda;

- EHR davom etish muddati qancha;

- EHRni ishga tushirish orqali qaysi umumiy normalardan vaqtinchalik chetga chiqilmoqda?

Masalan, tartibga solish qumdonida gipoteza quyidagi tarzda ilgari surilishi mumkin: "Litsenziya talablarini yengillashtirish innovatsiyalarni rag'batlantiradimi?" Bu savol aniq, fahmlash mumkin va amalda tekshirish imkoniyati mavjud.

T.Y. Xabriyevaning ta'kidlashicha, har qanday huquqiy eksperiment "o'ylab topilgan emas, balki ijtimoiy ehtiyojdan kelib chiqqan" bo'lishi shart (Khabrieva, 2010). Shuning uchun EHRlardan foydalanish yoki foydalanmaslik masalasi subyektiv omillarga bog'la-

nib qolmasligi, balki obyektiv muammolarga javob sifatida qo'llanishi zarur.

Muhokama

Ilmiy tadqiqotlarda ilgari surilayotgan gipotezani tekshirish uchun, odatda, nazorat va ta'sir guruhlar ajratiladi. Huquqiy tizimda bunday yondashuvni qo'llash murakkab bo'lsa-da, uni mutlaqo imkonsiz deb bo'lmaydi. Xususan, raqamli xizmatlar sohasidagi eksperimental huquqiy rejim doirasida litsenziya talablari yengillashtirilgan kompaniyalar ta'sir guruhini, umumiy tartibda faoliyat yuritayotgan kompaniyalar esa nazorat guruhini tashkil etishi mumkin. Bu usul qonuniylik va tenglik masalalariga ta'sir qiladi. Shuning uchun nazorat va ta'sir guruhlarini belgilashda ikki muhim talabga rioya qilinishi zarur:

Ixtiyoriylik – subyektlar eksperimental huquqiy rejimda ishtirok etish yoki etmaslik huquqiga ega bo'lishi lozim.

Tipiklik – ishtirokchilarni tanlashda ularning turli sohalarini qamrab olishi hamda jamiyatning o'rtacha ko'rsatkichlarini ifodalashi maqsadga muvofiqdir.

Ushbu shartlar ta'minlanmagan taqdirda, eksperimental huquqiy rejim natijalari nisbatan ishonchsiz bo'lishi, shuningdek, huquq ijodkorligi uchun yetarli asos bo'la olmasligi mumkin.

Eksperimentning haqiqiy ahamiyati uning natijalarini baholash jarayonida namoyon bo'ladi. Baholash samarali bo'lishi uchun quyidagilar zarur:

- baholash mezonlarini aniq belgilash, ya'ni samaradorlik qaysi ko'rsatkichlar orqali o'lchanishini aniqlash (masalan, innovatsiyalar soni, jalb qilingan sarmoya miqdori, iste'molchilar huquqlarining himoya darajasi);

- baholash jarayonida qo'llanadigan metodlarni belgilash (statistik, qiyosiy yoki boshqa huquqiy-tahliliy usullar).

EHR natijalari kim tomonidan baholanishi aniq ko'rsatilishi lozim. Bunda mustaqil ekspertlar yoki maxsus davlat idoralari mutaxassislari ishtirok etishi shart.

Eksperimental huquqiy rejim doirasida qo'llanadigan cheklovlarning doirasi va darajasi oldindan aniq belgilanishi lozim. Agar EHR o'z oldiga qo'yilgan maqsadlarga erisha olmasa, uni muddatidan avval to'xtatib turish yoki butunlay tugatish imkoniyati nazarda tutilishi kerak.

Fransiya Davlat Kengashi 2019-yilgi hisobotida eksperimental huquqiy rejimlar natijalari maxsus komissiyalar tomonidan baholanishi lozimligini ta'kidlagan. Rossiya qonunchiligiga ko'ra, EHR natijalari har yili parlamentga taqdim etiladi (Bakhin, 2015).

EHRda natijasida to'plangan ma'lumotlar shaffof va hamma uchun ochiq bo'lishi kerak. Buning uchun maxsus ma'lumotlar bazasi yaratilib, unda ishtirokchilar to'g'risidagi umumiy statistik ko'rsatkichlar e'lon qilinishi lozim.

Shu bilan birga, ma'lumotlar shaxsiy hayot daxlsizligiga oid qonunlar (masalan, GDPR)ga zid kelmasligi shart. O'zbekistonda ham "Shaxsiy ma'lumotlar to'g'risida"gi qonun EHRLarda to'planadigan ma'lumotlardan foydalanishni tartibga solishi lozim.

Shaffoflik faqat texnik talab emas, balki qonun ustuvorligining asosiy talablaridan biridir. Agar EHR natijalari yopiq holda qolsa, fuqarolarning davlatga va qonunchilikka bo'lgan ishonchiga putur yetishi mumkin.

Xorijiy mamalakatlar tajribalariga e'tibor qaratsak, masalan, Fransiya Davlat Kengashi (Conseil d'État) 2019-yildagi yillik hisobotida eksperimental huquqiy rejimlar haqida alohida tahlil taqdim etgan. Unda EHRLar:

- faqat qonun darajasida joriy etilishi mumkinligi;
- muddati aniq belgilanishi shartligi;
- natijalari mustaqil komissiyalar tomonidan baholanishi lozimligi talablari mustahkamlab qo'yilgan.

Ushbu yondashuv EHRLarning qonuniylik va huquqiy aniqlikdan chetga chiqmasligini ta'minlaydi.

Germaniyada esa huquq tizimida qonuniy manfaat (berechtigtes Interesse) tushunchasi

muhim ahamiyatga kasb etadi. Eksperimental qonunchilikni amalga oshirishda subyektlarning qonuniy manfaatlari himoya qilinishini ta'minlash asosiy mezon sifatida qo'yiladi. Masalan, energiya bozoridagi ayrim EHRLarda iste'molchilar huquqlari himoyasi ustuvor shart sifatida belgilangan.

Rossiya Federatsiyasida 2020-yilda "Raqamli innovatsiyalar sohasida eksperimental huquqiy rejimlar to'g'risida"gi qonun qabul qilindi. Ushbu qonun raqamli texnologiyalarni sinovdan o'tkazish uchun maxsus huquqiy maydon yaratishni nazarda tutadi (Bakhin, 2015). Unda EHR muddati 3 yildan oshmasligi, tajribaning natijalari har yili parlamentga taqdim etilishi hamda ishtirokchilar ixtiyoriylik asosida jalb etilishi masalalari belgilangan.

Biroq amaliyotda ayrim muammolar yuzaga chiqmoqda, jumladan, huquqiy aniqlik yetarli darajada ta'minlanmagani va natijalarni baholash mexanizmlarining zaifligi haqida olimlar o'z tanqidiy munosabatlarini bildirishgan.

Yevropa Ittifoqida "yaxshiroq tartibga solish (Better Regulation)" dasturi doirasida qonunchilikda eksperimental tartibga solish usulidan foydalanib kelinmoqda. Bunda EHR natijalari ommaviy hisobotlarda e'lon qilinadi va fuqarolar fikri inobatga olinadi.

AQShda "tartibga solish qumdoni (regulatory sandbox)" ko'proq moliyaviy xizmatlar sohasida qo'llanadi. Masalan, fintex kompaniyalari Florida va Arizona shtatlarida litsenziya talablaridan vaqtinchalik ozod qilinib, yangi xizmatlarni sinovdan o'tkazishgan. Biroq bu yerda ham shaffoflik va iste'molchilar huquqlarini himoya qilish asosiy talab, shart sifatida belgilangan.

O'zbekistonda hozircha maxsus eksperimental huquqiy rejimlar to'g'risida qonun mavjud emas. Biroq raqamli iqtisodiyot, fintex va innovatsiya sohalarida Prezident farmonlari hamda qarorlari orqali vaqtinchalik huquqiy mexanizmlar joriy etilmoqda. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mah-

kamasining 2023-yil 23-noyabrdagi “Tartibga solish qumdoni” maxsus huquqiy rejimini joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori orqali vaqtinchalik nizom tasdiqlangan. Ushbu nizom “Tartibga solish qumdoni” maxsus huquqiy rejimini joriy etish tartibi to‘g‘risida” (617-son, 23.11.2023) maxsus rejim joriy etish tartibini belgilaydi. Shu bilan birga, “Kapital bozori sohasida “Tartibga solish qumdoni” maxsus huquqiy rejimini taqdim qilish tartibi to‘g‘risida”gi (3493-son, 29.01.2024) nizom kapital bozori muhitidagi tartibni reglamentlash masalasini tartibga soladi.

Shunday qilib, tartibga solish qumdoni maxsus huquqiy rejimi yuridik shaxs bo‘lgan tadbirkorlik subyektlariga zamonaviy texnologiyalarga asoslangan yangi mahsulot va xizmatlar yoki boshqa intellektual faoliyat natijalarini nazorat qilinadigan cheklangan muhitda sinovdan o‘tkazish faoliyatini maxsus tartibga solishni nazarda tutadi.

Masalan, elektron tijorat yoki kriptovalyuta bilan bog‘liq ayrim loyihalarda huquqiy eksperiment elementlari kuzatilmoqda. Bu esa milliy huquq tizimida EHR institutini qonun darajasida mustahkamlash zarurligini ko‘rsatadi.

Eksperimental huquqiy rejimlar zamonaviy huquq tizimida innovatsiyalarni sinovdan o‘tkazish va qonun ijodkorligini empirik asoslash vositasi sifatida tobora muhim ahamiyat

kasb etmoqda. Biroq ularni samarali qo‘llash uchun qator shartlar bajarilishi zarur.

Xulosa

Xulosa o‘rnida aytish mumkinki, EHR – qonunchilikdagi yangi yechimlarni tekshirish imkonini beradigan, muayyan hudud va cheklangan vaqtda o‘tkaziladigan, alohida maqomga ega huquqiy-tajriba maydonidir.

Agar ushbu rejim to‘g‘ri tashkil etilmasa, ular qonuniylik, tenglik va huquqiy aniqlik prinsiplariga xavf tug‘dirish ehtimoli mavjud. Ammo undan foydalanish kerak emas degan xulosaga kelishni xato deb hisoblaymiz.

EHRdan faqat qat’iy mezonlar asosida, huquqiy va metodologik jihatdan to‘g‘ri yondashish orqali foydalanilsa, ijobiy samara beradi. Xalqaro tajriba ham shuni ko‘rsatmoqdaki, EHRlardan foydalanishda shaffoflik va baholash mexanizmlari ustuvor ahamiyatga ega.

O‘zbekistonda “Eksperimental huquqiy rejimlar to‘g‘risida” alohida qonun qabul qilish zarurati mavjud. Ushbu qonunda quyidagilar aks etishi lozim: EHRlarning metodologik standartlarini ishlab chiqish (loyihalash, nazorat, baholash); sud va ombudsman institutlarini EHRlarning qonuniyligini nazorat qilish jarayoniga jalb etish masalalari; EHR natijalarini ommaviy hisobotlarda e‘lon qilish orqali fuqarolar ishonchini oshirish hamda xalqaro tajribalardan ijobiy jihatlarini milliy huquqiy tizimga olib kirish.

REFERENCES

1. Bakhin, S. V. (2015). *Eksperiment v pravotvorchestve: rossiyskiy i zarubezhnyy opyt [Experiment in Lawmaking: Russian and International Experience]* (pp. 65–102). Saint Petersburg: Legal Center.
2. Baldwin, R. (2010). Better Regulation: The Search and the Struggle. *Modern Law Review*, 73(3) 413–436.
3. Banerjee, A. V., & Duflo, E. (2009). The experimental approach to development economics. *Annual Review of Economics*, 1, 151–178.
4. Conseil d’État. (2019). *Étude annuelle: L’expérimentation juridique [Annual study: Legal experimentation]* (pp. 5–72). French Documentation.

5. Cuttino, J. (2021). Legal experimentation and the rule of law. *Journal of Law and Innovation*, 14(2), 201–230.
6. Druckman, J. N., Green, D. P., Kuklinski, J. H., & Lupia, A. (2011). *Causality and experiments in political science* (pp. 23–61). Cambridge University Press.
7. Gromova, E., & Ivanc, T. (2020). Regulatory sandboxes (experimental legal regimes) for digital innovations in BRICS. *BRICS Law Journal*, 7(2), 10–36.
8. Khabrieva, T.Ya. (2010). *Pravovoy eksperiment: ponyatie i granitsy [Legal experiment: concept and boundaries]* (pp. 110–145). Moscow: Norma.
9. Mousmouti, M. (2019). *Designing effective legislation* (pp. 44–68). Edward Elgar Publishing.
10. Radaelli, C. M., & de Francesco, F. (2010). Evidence-based policy making in the EU. *Journal of European Public Policy*, 17(5), 637–655.
11. Ranchordás, S., & van Klink, B. (Eds.). (2020). Experimental legislation in times of crisis. *Law and Method*, 1–18.
12. Sushilnikov, I. S. (2023). *Konstitutsionno-pravovye osnovy eksperimentalnykh pravovykh rezhimov [Constitutional and legal foundations of experimental legal regimes]. Theoretical and Applied Jurisprudence*, 1(15), 109–121.
13. Svetiev, Y. (2020). *Experimentalist competition law and the regulation of markets* (p. 232). Hart Publishing.
14. Thomann, E. (2017). The notions of regulation and self-regulation in political science. *Journal of Self-Regulation and Regulation*, 3, 55–75.
15. Van Gestel, R., & de Poorter, J. (2016). *Evidence-based lawmaking and legal validity* (pp. 89–112). Hart Publishing.

YURIDIK FANLAR AXBOROTNOMASI ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК REVIEW OF LAW SCIENCES

Huquqiy ilmiy-amaliy jurnal
Правовой научно-практический журнал
Legal scientific-practical journal

2025-yil 4-son

VOLUME 9 / ISSUE 4 / 2025
DOI: 10.51788/TSUL.ROLS.2025.9.4